

ADEDE ARCHEOLOGISCH RAPPORT 301

Archeologienota Nieuwland
te GENT (Oost-Vlaanderen)
Programma van Maatregelen

JANSSENS DAVID & SEBASTIEN VAN WETTER

Colofon

Uitgever	ADEDE bvba
Jaar van uitgave	2018
Plaats van uitgave	Gent
Redactie	Janssens David, Claeys Simon
ISSN	2033-6810

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van ADEDE bvba. ADEDE bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele fouten voortvloeiend uit diens adviezen.

Inhoudsopgave

1	Gemotiveerd advies.....	- 4 -
2	Programma van maatregelen.....	- 6 -
2.1	Administratieve gegevens	- 6 -
2.2	Aanleiding van het vooronderzoek	- 11 -
2.3	Resultaten bureauonderzoek	- 11 -
2.4	Vraagstelling en onderzoeksdoelen	- 11 -
2.5	Onderzoeksstrategie en -methodes	- 12 -
2.6	Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	- 16 -
2.7	Randvoorwaarden	- 16 -
3	Besluit	- 17 -
4	Lijst van plannen & figuren.....	- 18 -

1 Gemotiveerd advies

Het door ADEDE bvba gevoerde bureauonderzoek is er niet in geslaagd met zekerheid de aan- of afwezigheid van archeologisch kennisvermeerderend potentieel aan te tonen in het bodemarchief van het projectgebied. Wel kan een reële, eerder hoge, archeologische verwachting vooropgesteld worden, waarbij de verwachting hoger lijkt te worden naargelang de periodes jonger worden.

Bebouwing vanaf minstens de 16^e eeuw, indicaties voor ambachtelijke activiteit, indicaties voor de aanwezigheid van een 17^e/18^e-eeuws klooster, een oude waterloop vlakbij, de algemene archeologische situatie van de Gentse historische kern,... alles wijst in de richting van een hoog archeologisch potentieel in de bodem onder het onderzoeksgebied.

De grootste bedreiging die de geplande werken voor het bodemarchief binnen het projectgebied inhouden, wordt gevormd door de aanleg van nieuwe funderingen en de rioleringswerken evenals de aanleg van de ondergrondse parking. Vooral daar waar nieuwe bouwstructuren ingeplant worden kan het bodemarchief bedreigd worden door funderingsaanleg. Ter hoogte van het te renoveren gebouw wordt verder gewerkt met op de bestaande fundering. De aan te leggen funderingsdiepte varieert van zo'n 70cm tot ongeveer 90cm en de breedte van de sleuven ligt tussen 40cm tot 60cm. Ook de geplande rioleringswerken zullen een potentiële impact op het bodemarchief inhouden. Eerst en vooral worden er 6 septische putten gestoken, 5 van 2000l en 1 van 3000l, respectievelijk goed voor putten met een diepte van minstens 150cm (5x) en 175cm (1x) en dito diameters. Alle putten worden in het huidige braakland aangelegd. Daarnaast worden 6 afzonderlijke gescheiden rioleringsnetwerken op een diepte van ongeveer 110cm onder de renovatie- en nieuwbouw aangelegd. De aanleg van de vloerplaten zou in principe geen tot amper invloed hebben op het bodemarchief aangezien zij hiervoor absoluut niet diep genoeg lijken te reiken. Alles tezamen genomen is er sprake van een potentieel destructieve ingreep in de bodem over een aanzienlijke oppervlakte en kan toch worden uitgegaan van een serieuze potentiële impact op het reeds bestaande bodemarchief onder het projectgebied.

Over de aanwezige graad van verstoring in de bodem kan vanuit het bureauonderzoek niet met zekerheid uitspraak gedaan worden. Er kunnen enkel vermoedens naar voor worden geschoven. Gezien de landschappelijke ligging van het projectgebied is het niet ondenkbaar dat er zich een ophogingspakket in de bodem manifesteert. Cartografische bronnen tonen bebouwing binnen het projectgebied vanaf minstens 1534. Er is de stichting van het klooster in 1628 en de sloop ervan in 1783, met tussenin ook nog verbouwfases. Daarna volgt de bouw van de voorloper van het huidige pand in 1788 met achterbouw voor ambachtelijke doeleinden. Ook hier wordt gewag gemaakt van

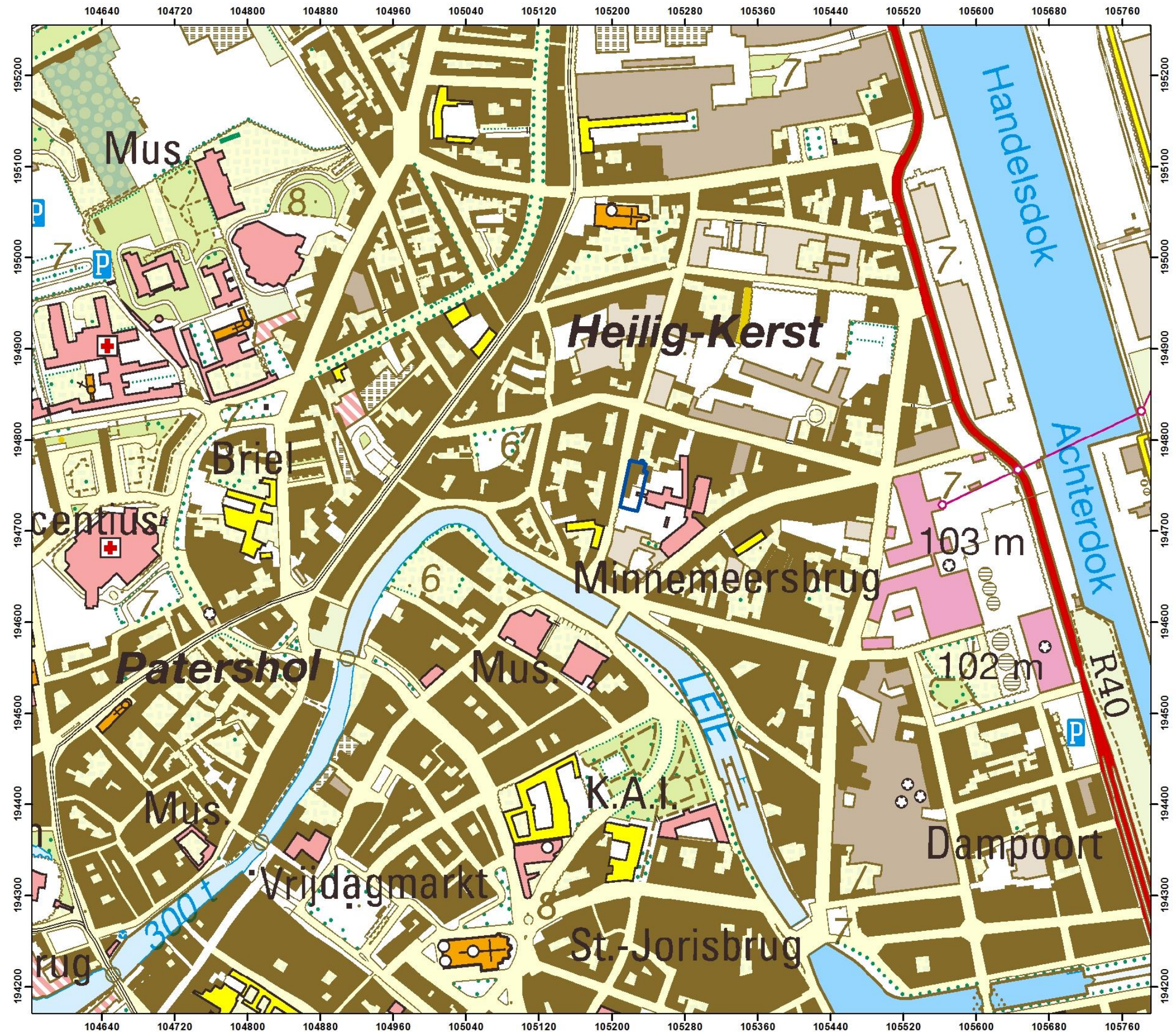
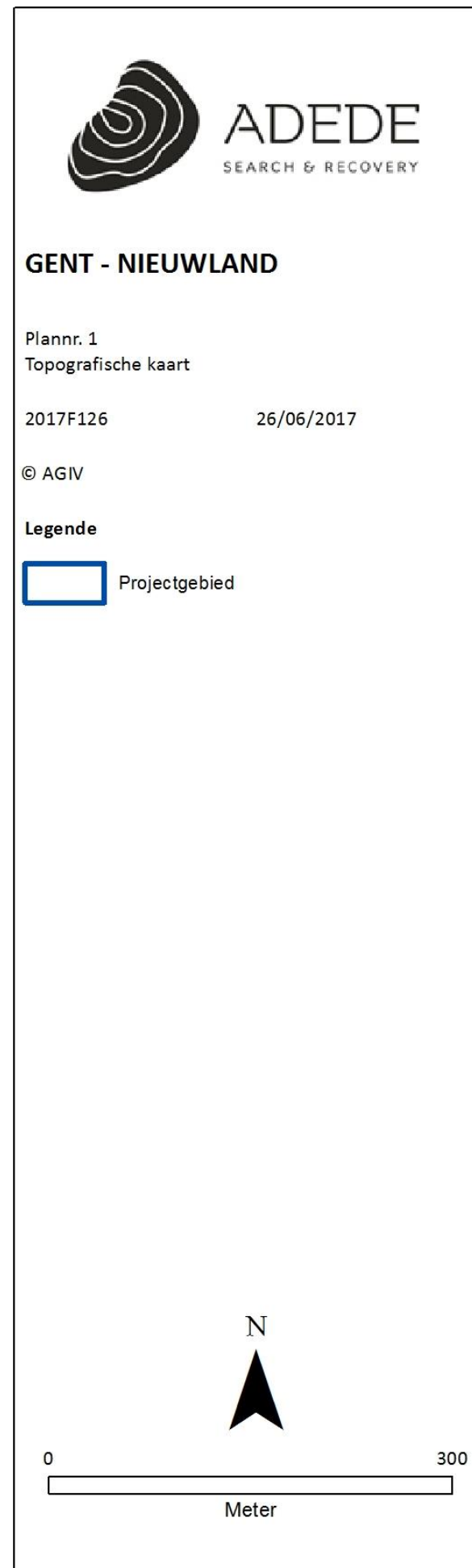
verschillende verbouwfases. Tot slot zijn er ook nog in recentere jaren de verschillende sloopwerken achteraan het pand. Een opeenvolgende bouwhistorie van pakweg minstens 500 jaar kan haast niet anders dan zijn sporen te hebben achtergelaten in het bodemarchief en de kans is bijgevolg reëel dat er zich in de bodem van het onderzoeksgebied een complexe verticale stratigrafie laat optekenen. In welke mate de meest recente bouwwerken eventuele oudere bouwsporen hebben verstoord, kan vanuit de bureaustudie moeilijk aangetoond worden.

Alles bij elkaar genomen kan er na deze bureaustudie een duidelijk advies opgemaakt worden. Het eerder hoge archeologische verwachtingspatroon in combinatie met de aanzienlijke impact die de geplande werken kunnen hebben op het bodemarchief noopt ADEDE bvba ertoe te stellen dat verder onderzoek noodzakelijk is om alle onderzoeksvragen op een adequate manier te beantwoorden. ADEDE bvba meent ook dat een combinatie van proefsleuven en -putten hiervoor de meest aangewezen methode is in functie tot het grootste kennisvermeerderingspotentieel teruggekoppeld aan de kosten die dit onderzoek met zich meebrengen.

2 Programma van maatregelen

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode	2018E108
Site	Nieuwland
Projectsigle ADEDE	GEN-NIE
Ligging	Nieuwland 26 – 40, 9000 GENT
Bounding Box	Punt 1 (NO): X: 105244,824m Y:194723,12m Punt 2 (ZW): X:105263,524m Y:194706,69m
Topografische kaart	Zie plannr. 1
Kadaster	perceelnummer 2856G2 Zie plannummer 3
Soort onderzoek	Bureauonderzoek
Opdrachtgever	Trust bvba Holstraat 12 BE-9000 Gent
Aard van de vervolgwerven	Aanleg tuinmuren, realiseren achterbouw
Uitvoerder	ADEDE bvba
Erkenningsnummer ADEDE bvba	2015/00058
Erkend archeoloog	Claeys Simon 2017/00184 Alexander Cattrysse 2017/00187
Tijdelijke bewaarplaats archief	ADEDE bvba
Bibliografische referentie	Janssens,D., Van Wetter S., 2018, Archeologienota Nieuwland te Gent (Oost-Vlaanderen), ADEDE Archeologisch Rapport 301, Gent.
Grootte projectgebied	1048m ²
Periode uitvoering	Mei 2018
Themen thesaurus Onroerend Erfgoed	Bureaustudie, archeologienota
Verstoorde zones	Zie plannummer 4

GENT - NIEUWLAND

Plannr. 2
Orthofoto 2016

2017F126 26/06/2017

© AGIV

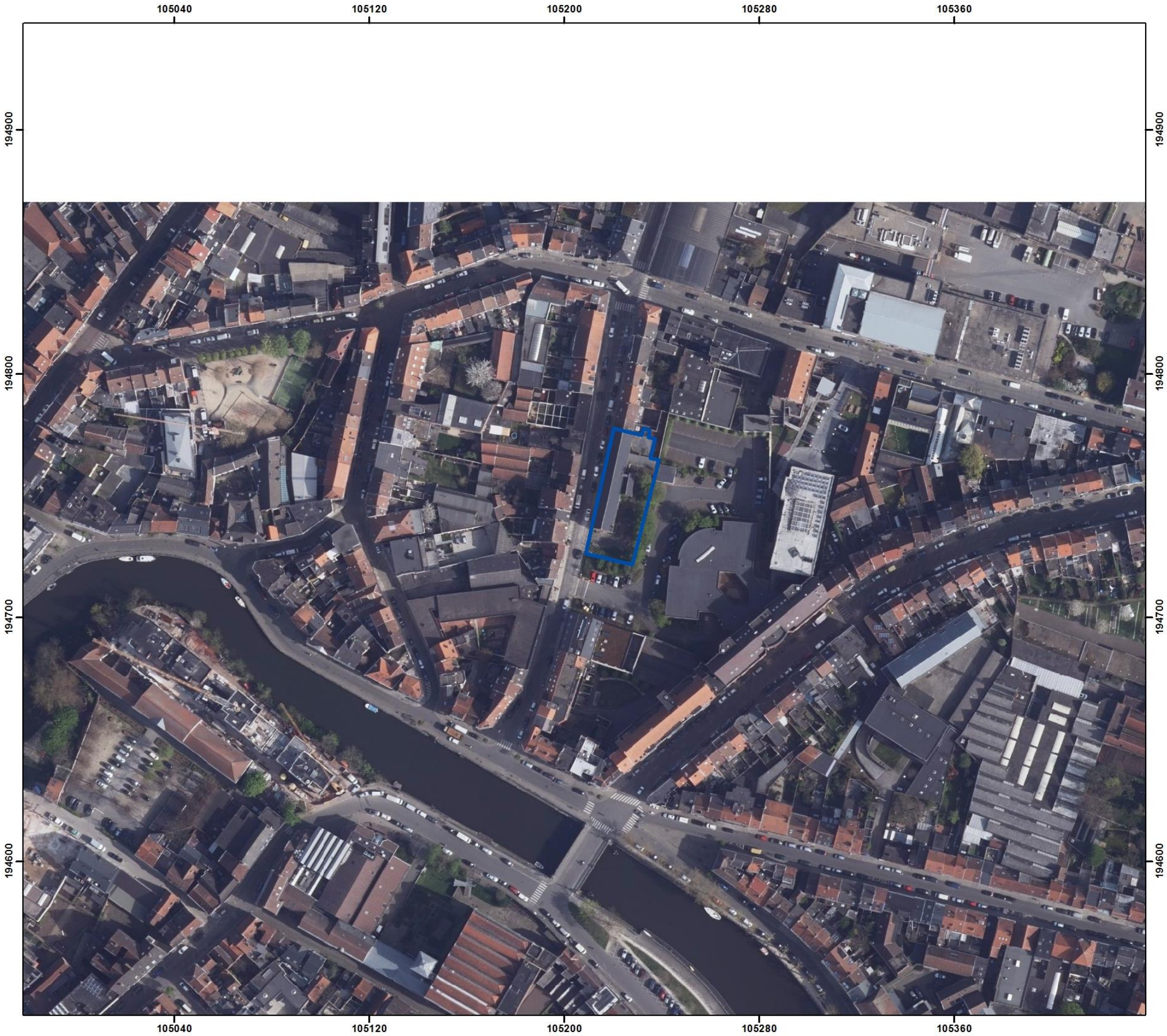
Legende

Projectgebied

N

0 110

Meter

GENT - NIEUWLAND

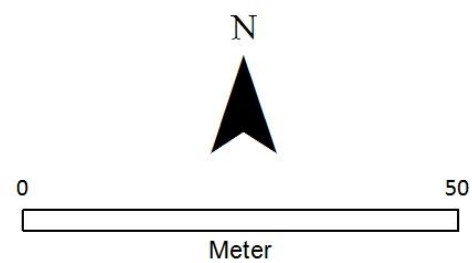
Plannr. 3
GRB (kadaster)

2017F126

26/06/2017

© AGIV

Legende

GENT - NIEUWLAND

Plannr. 4
Gekende verstoorte zones

2017F126 26/06/2017

© AGIV

Legende

Projectgebied

Type

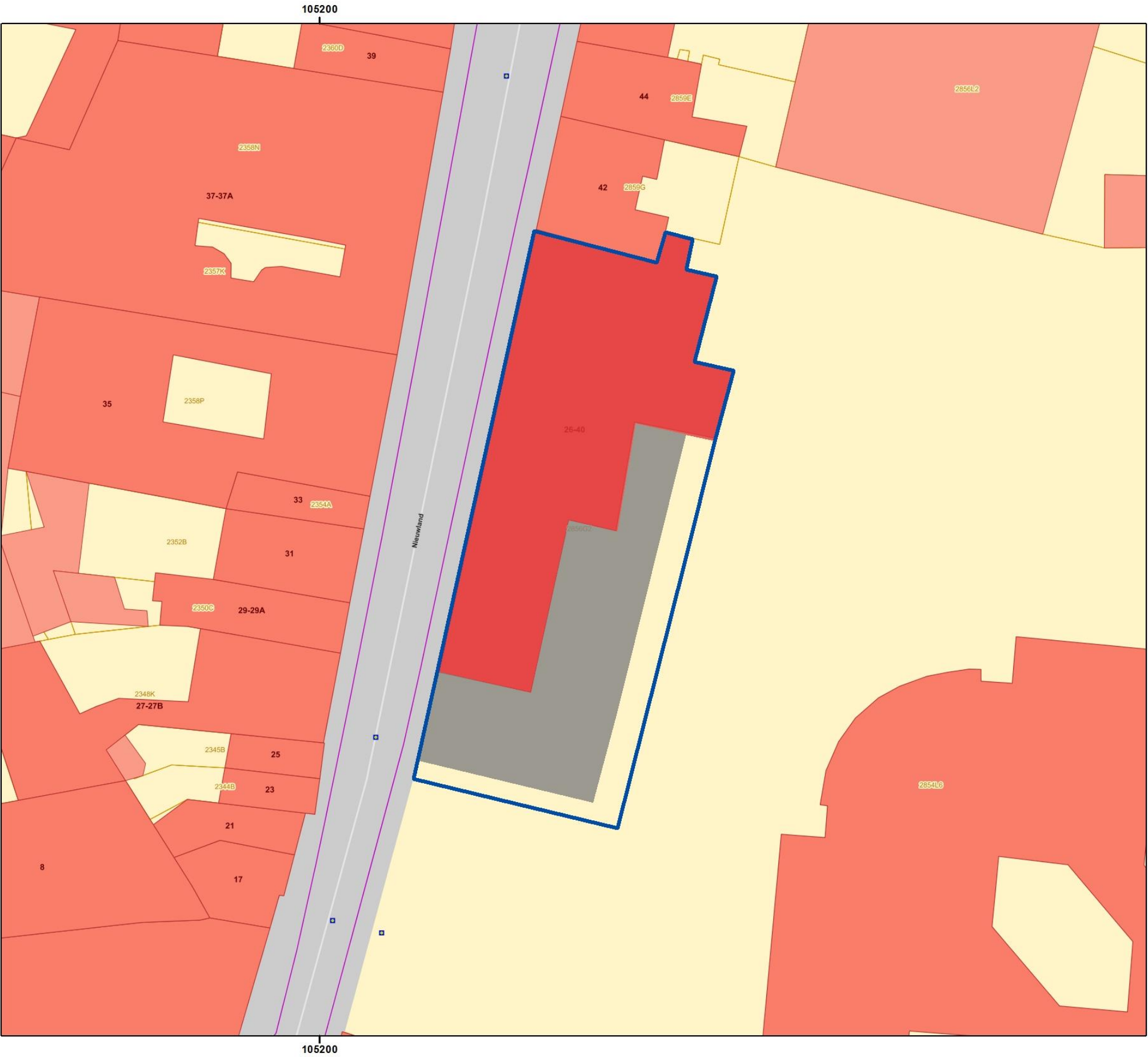
Bebouwing

Verharding

N

025

Meter

2.2 Aanleiding van het vooronderzoek

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 100m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt. De initiatiefnemer is daarom verplicht een bekrachtigde archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag.

2.3 Resultaten bureauonderzoek

In het kader van het opstellen van de archeologienota werd een bureauonderzoek (projectcode: 2017F126) uitgevoerd. Tijdens dit bureauonderzoek werd aan de hand van reeds bestaande bronnen het onderzoeksgebied geografisch, geo(morfo)logisch, historisch en archeologisch gesitueerd. Dit onderzoek toonde aan dat er een reëel kennisvermeerderingspotentieel bestaat ter hoogte van het onderzoeksgebied. Aangezien de geplande ingrepen mogelijk door archeologisch interessante contexten zullen reiken, dient verder onderzoek met ingreep in de bodem uitgevoerd te worden teneinde de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden. ADEDE stelt een combinatie van proefsleuven en proefputten voor ten einde een antwoord te kunnen bieden op de gestelde onderzoeksvragen.

2.4 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft als doel informatie en gegevens te verzamelen die als aanvulling dienen op de reeds bestaande archeologische, geografische, geologische en historische bronnen. Het onderzoek heeft als uiteindelijk doel na te gaan of er een mogelijk archeologisch waardevolle site binnen de contouren van het onderzoeksgebied aanwezig is. Aan de hand van de verzamelde informatie van het proefsleuvenonderzoek, gecombineerd met het reeds uitgevoerde bureauonderzoek, kan vervolgens een verder te volgen strategie uitgewerkt worden voor de bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied.

Volgende onderzoeksvragen dienen beantwoord te worden aan de hand van het uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem:

- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?*
- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Wat is de impact van de geplande werken op deze sporen?*
- *Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?*
- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied?*

2.5 Onderzoeksstrategie en -methodes

In de Code van Goede Praktijk worden verschillende achtereenvolgende onderzoeksmethodes voorgesteld teneinde de onderzoeksvragen te kunnen beantwoorden:

De bodemopbouw en de graad van bodemverstoring kan bepaald worden door gebruik te maken van **landschappelijk bodemonderzoek**, door middel van grondboringen of putten. Dit dient te gebeuren met het oog op het vaststellen van de opbouw en ontstaansgeschiedenis van de bodem en het landschap.

Een **visuele prospectie/veldkartering** van het terrein zal geen resultaten opleveren met betrekking tot de diepte van het archeologisch niveau en de verstoringsgraad van de bodem.

Geofysisch onderzoek (GPR) biedt mogelijkheden om een zicht te krijgen in de verticale bodemopbouw en mogelijk aanwezige, massieve resten. Dit heeft als nadeel de hoge kostprijs, de complexe verwerking van de gegevens en het feit dat de verkregen data tevens door bijkomend veldwerk moeten gestaafd worden.

Verkennend en waarderend booronderzoek wordt in principe vooral aangewend voor onderzoek naar steentijdsites.

De laatste mogelijkheid om de diepte van het archeologische niveau te bepalen is door middel van **proefsleuven en/of -putten**. Hierdoor kan tevens een inzicht verkregen worden in de bodemopbouw, de aard van de eventueel aanwezige resten in het projectgebied en de verstoringsgraad van de bodem.

Na een grondige overweging van alle mogelijke onderzoeksmethodes die de Code van Goede Praktijk voorstelt, in combinatie met de vooropgestelde archeologische verwachting en de geschatte graad van verstoring lijkt in dit geval in eerste instantie een **proefsleuven- en proefputtenonderzoek** de meest aangewezen eerstvolgende stap om alle onderzoeksvragen zo adequaat mogelijk te kunnen beantwoorden.

Om na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het projectgebied, dient gebruik gemaakt te worden van de inplanting van een aangepast proefputten- en proefsleuvenplan, aangepast aan de omgeving en in functie van het grootste kennisvermeerderingspotentieel. Het plan tracht een evenwicht te vinden tussen de statistische en representatieve dekking van het terrein enerzijds, en de fysieke mogelijkheid tot het aanleggen van deze proefputten. Op deze manier wordt maximale informatiewinst bereikt tegen een minimale kost.

Er wordt geopteerd om één proefsleuf van minimum 2m breed en 40,5m lang aan te leggen waar mogelijk, met name ter hoogte van het braakland achter het nog bestaande pand. Deze wordt aangelegd om zicht te krijgen op de bodemopbouw en eventuele bouwresten uit oudere periodes, en indien mogelijk de relationele samenhang tussen de eventuele sporen en verschillen in bodemopbouw en graad van verstoring zo goed mogelijk in kaart te brengen. De proefsleuf wordt zo ingeplant volgens de lengteas van het perceel. De proefsleuf mag enkel gegraven worden tot op het eerste archeologisch relevante niveau. Binnen deze proefsleuf wordt machinaal één profielput aangelegd. De keuze voor deze profielput dient te gebeuren op het terrein in functie van de ,waar mogelijk, natuurlijke bodemopbouw.

Bijkomend worden 2 proefputten aangelegd, verspreid over het terrein en met een oppervlakte van elk 25m², teneinde het aantal archeologische niveaus te kunnen bepalen. Eén proefput wordt aangelegd ten zuiden van de bestaande bebouwing, daar waar het terrein uitgaat op de straat, om eventuele oudere bouwniveaus en onderliggende oudere archeologische sporen te evalueren. De andere proefput wordt aangelegd in het noordwesten van het projectgebied, met het oog op het vaststellen van eventueel nog in de bodem aanwezige relictten van de lange bouwhistorie die de locatie volgens cartografische bronnen kenmerkte. Binnen de gewijzigde plannen kan deze voorgestelde methodiek behouden blijven. Op de locatie waar de parking voorzien wordt, was in de oorspronkelijke archeologienota eveneens een proefput geplaatst.

Via deze methode wordt, conform artikel 8.6.2 van de Code van Goede praktijk, minstens 12.5% gedekt. Op deze manier wordt er maximale info bereikt tegen een minimale kost. Indien afgeweken

wordt van het voorgestelde sleuven- en proefputtenplan dient de motivering voor deze keuze eveneens toegelicht te worden in de rapportering. Indien afgeweken wordt van het voorgestelde sleuvenplan dient dit eveneens toegelicht te worden in de rapportering.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichten gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand aan de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (oa brandrestengraven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hierboven beschreven methodes dienen te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het voorgestelde vooronderzoek moet niet uitgevoerd worden indien de geplande bouwwerken, waarvoor deze archeologienota wordt opgesteld, niet zullen worden uitgevoerd. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de onderzoeksvragen kunnen beantwoord worden. Het gefundeerd kunnen beantwoorden van de vraagstelling is dus het evaluatiecriterium aan de hand waarvan de erkende archeoloog zal bepalen of het onderzoeksdoel succesvol bereikt is.

De gewenste competenties voor actoren zijn de volgende:

- Veldwerkleider met ervaring in het aanleggen van proefsleuven en -putten met ruim 100 dagen ervaring binnen sites met een complexe verticale stratigrafie binnen stadscontexten
- Assistent – archeoloog met ervaring in het aanleggen van proefsleuven en -putten met ruim 50 dagen ervaring binnen sites met een complexe verticale stratigrafie binnen stadscontexten.
- Erkend archeoloog

Figuur 1. Oorspronkelijk voorgesteld Sleuven- en puttenplan.

Indien tijdens het werken silexvondsten aangetroffen worden, moet een steentijdspecialist tijdens het veldwerk of de verwerking geraadpleegd worden. Indien uit het proefsleuvenonderzoek blijkt dat er binnen het onderzoeksgebied steentijd artefactsites voorkomen en waar deze gelokaliseerd zijn, dient een waarderend archeologisch booronderzoek uitgevoerd te worden. Via deze methode kunnen er inzichten bekomen worden in de diepte, spreiding, datering en bewaringsgraad van de sites. Daarom dienen volgende onderzoeksvragen beantwoord te worden:

- Op welke dieptes zijn de steentijd artefactsites bewaard?
- Wat is hun spreidingsvorm?
- Wat is hun densiteit?
- Hoe is hun bewaringstoestand?
- In welke periodes kunnen ze gedateerd worden?
- Is er vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving nodig en welke strategie

Voorafgaand aan deze methode dienen aan de hand van het proefsleuvenonderzoek zones met verwachtingen opgesteld te worden waarbinnen de boringen uitgevoerd dienen te worden met een tussenafstand van 5m tussen de raaien en 6m afstand tussen de individuele boringen, dit in de vorm van een regelmatig verspringend driehoeksgrid. Deze boringen dienen ingemeten te worden met een GPS-toestel, zodat de coördinaten (x, y en z) gekend zijn. De precieze positie, oriëntatie en omvang van de grids is nader te bepalen op basis van de resultaten van het proefsleuvenonderzoek. Het type grondboor dat gebruikt zal worden is een Edelmanboor met een diameter van 12cm. De boringen worden handmatig uitgevoerd tot een diepte die tijdens het onderzoek dient bepaald te worden. Van elke boring worden zowel de volledige diepte, als de onder- en bovengrens van de horizonten geregistreerd. De opgeboorde sedimenten zullen steeds de relevante bodemhorizonten omvatten die nodig zijn om een goede evaluatie van de steentijd artefactensite(s) te maken. De stalen krijgen per volume een uniek staalnummer, en worden nat uitgezeefd op een maaswijdte van 1mm op 1mm. Na het drogen worden ze geanalyseerd door een vuursteenspecialist

2.6 Afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk.

2.7 Randvoorwaarden

Om een goede bewaring van het potentieel archeologische bodemarchief te bekomen, worden enkele voorwaarden opgelegd ter bescherming van het mogelijk aanwezige archeologisch erfgoed. Zo wordt gemeld dat er op de terreinen behorend tot het projectgebied, in tussentijd tot het proefsleuvenonderzoek, geen ingrepen in het bodemarchief mogen plaatsvinden. De sloop van de bestaande bebouwing en het rooien van eventuele beplanting voorafgaand aan het onderzoek mag niet dieper gebeuren dan het huidige maaiveld.

3 Besluit

Uit het bureauonderzoek kon niet besloten worden of er zich al dan niet archeologische resten binnen de contouren van het onderzoeksgebied bevinden. De bodemopbouw van het plangebied en historische bronnen suggereren echter dat hier goede bewaringsomstandigheden zijn voor eventuele archeologische restanten. Bijgevolg adviseert ADEDE bvba het uitvoeren van een proefsleuven- en proefputtenonderzoek om na te gaan of er sporen bewaard zijn en zo ja, in welke toestand deze zich bevinden. De resultaten van dit uitgestelde vooronderzoek met ingreep in de bodem worden vervolgens in een nota verwerkt waarin ook de te volgen strategie voor de bescherming van het archeologisch/cultuurhistorisch patrimonium dient bepaald te worden.

4 Lijst van plannen & figuren

Plan 1. Topografische kaart	- 7 -
Plan 2. Orthofoto van 2016	- 8 -
Plan 3. Kadasterkaart	- 9 -
Plan 4. Gekende verstoorte zones.....	- 10-
Figuur 1. Oorspronkelijk voorgesteld Sleuven- en puttenplan.	- 15 -